

วารสารวิจัยสังคมและปริทัศน์
ปีที่ 47 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2567): 270140
Journal of Social Research and Review
Volume 47 No.1 (January-June 2024): 270140
ISSN 3056-9508 (Online)

งานสังคมสงเคราะห์ภายใต้ VUCA World: ข้อท้าทายด้านการจัดการเรียนการสอน การฝึกภาคปฏิบัติ และการสร้างความตระหนักรู้ด้านจริยธรรมในการทำงานกับผู้ใช้บริการ ในประเทศไทย

ทรงศักดิ์ รักพ่วง

12/106 แพลตคลองจัน แขวงคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240

ผู้ประพันธ์บรรณกิจ, อีเมล: Songsak.rakpuang@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบาย วิเคราะห์ และสังเคราะห์งานสังคมสงเคราะห์กับข้อท้าทายด้านต่าง ๆ แบ่งการนำเสนอเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ข้อท้าทายในด้านการศึกษาและการจัดการเรียนการสอน ข้อท้าทายต่อการฝึกภาคปฏิบัติ ข้อท้าทายต่อการสร้างความตระหนักรู้ด้านจริยธรรมในการทำงานกับผู้ใช้บริการ และบทสรุปจากการศึกษาพบว่า ปัจจุบันสังคมไทยกำลังเผชิญกับ VUCA World หรือสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างผันผวนไม่แน่นอน สลับซับซ้อน ไม่ชัดเจน ก่อให้เกิดความท้าทายทั้งในด้านการศึกษา การจัดการเรียนการสอนที่องค์ความรู้ต้องเท่าทันสถานการณ์ มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และการใช้เทคโนโลยีเป็นตัวหนุนเสริมในการจัดการเรียนการสอน รวมถึงข้อท้าทายต่อการฝึกภาคปฏิบัติ ที่ต้องปรับรูปแบบให้รองรับต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และการจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และทักษะของผู้เรียน ตลอดจนข้อท้าทายต่อการสร้างความตระหนักรู้ด้านจริยธรรมในการทำงานกับผู้ใช้บริการ ที่ต้องจัดการกับความอ่อนแอ และการขยายขอบเขตด้านจริยธรรมให้กว้างขวางขึ้น และการให้ความสำคัญกับกฎหมาย PDPA อย่างไรก็ตาม ข้อท้าทายเหล่านี้ไม่ควรเป็นการแก้ไขเฉพาะหน้า แต่ควรพลิกวิกฤติให้เป็นโอกาสในการพัฒนาคุณภาพด้านสังคมสงเคราะห์อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: งานสังคมสงเคราะห์; ข้อท้าทาย; การเปลี่ยนแปลง; VUCA

วันรับบทความ: 13 กุมภาพันธ์ 2567, **วันแก้ไขบทความ:** 18 เมษายน 2567, **วันตอบรับบทความ:** 25 เมษายน 2567

Social Work in a VUCA World: Challenges in Teaching and Learning, Practical Training, and Creating Ethics Awareness in Working with Clients in Thailand

Songsak Rakpuang

12/106 Khlong Chan Flat, Khlong Chan Sub-district, Bang Kapi District, Bangkok 10240, Thailand

Corresponding author, E-mail: songsak.rakpuang@gmail.com

Abstract

This academic article aims to explain and analyze the synthesis of social welfare work with various challenges, divided into four parts: challenges in education and management of teaching and learning, challenges in practical training, challenges in promoting ethical awareness in working with service users, and the conclusion. The study shows that Thai society currently faces a VUCA World, or a society characterized by volatile, uncertain, complex, and ambiguous changes, posing challenges in education teaching management, the need of knowledge to stay current is essential, focusing on learner-centered approaches, promoting learning skills in the 21st century, and using technology as a supportive tool in educational administration. There are also challenges in practical training, such as adapting to changes and organizing collaborative learning processes to enhance the learning and skills of learners. Furthermore, building ethical awareness in working with service users requires managing conflicts and expanding the scope of ethics broadly, as well as prioritizing compliance with PDPA laws. However, these challenges should not be addressed as immediate problem-solving tasks, but should be viewed as opportunities for sustainable development in social welfare quality.

Keywords: Social work; Challenge; Change; VUCA

Received: February 13, 2024, **Revised:** April 18, 2024, **Accepted:** April 25, 2024

1. บทนำ

สังคมไทยในปัจจุบันกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสภาพสังคม เทคโนโลยี สภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ วิกฤติใหม่ ฯลฯ ทำให้ทุกภาคส่วนได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง หรือที่เรียกว่าโลกแห่งยุค VUCA World ซึ่งกำลังเดินทางไปสู่สภาพใหม่ที่ไม่เหมือนเดิม โดย VUCA World เป็นโลกที่ทุกคนต้องเผชิญอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่เดิมคำว่า VUCA World เป็นคำที่ทางกองทัพสหรัฐอเมริกาใช้เรียกสถานการณ์ในสงครามที่แอฟริกาและอิรัก ซึ่งสื่อถึงความสับสนและผันผวนภายในประเทศขณะนั้น ก่อนจะถูกนำมาใช้เปรียบเทียบในเชิงธุรกิจ และถูกนำมาพูดถึงอีกครั้งในช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) โดยรายละเอียดของ VUCA World มีลักษณะสำคัญ ดังนี้ (นรรักษ์ ผันเชียร, 2562; ศศิมา สุขสว่าง, 2560; Bennett & Lemoine, 2014; Wright & Wigmore, 2022)

1.1 V-Volatility คือ ความผันผวนสูง การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว สถานการณ์หรือสภาวะแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงสูงและรวดเร็ว ไม่สามารถคาดเดาหรือทำนายได้ หรือเป็นสถานการณ์เปลี่ยนฉับพลันแบบตั้งตัวไม่ทัน หรือรวดเร็วมาก

1.2 U-Uncertainty คือ สภาวะที่มีความไม่แน่นอนสูง คาดการณ์ได้ยาก ขาดความชัดเจน ไม่สามารถหาข้อมูลที่ชัดเจนมายืนยันในแต่ละสถานการณ์ได้ ส่งผลทำให้ยากต่อการตัดสินใจ

1.3 C-Complexity คือ ความซับซ้อนที่มากขึ้นเรื่อย ๆ มีปัจจัยมากมายเข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งซับซ้อนต่อการตัดสินใจ

1.4 A-Ambiguity คือ มีความคลุมเครือ เต็มไปด้วยความไม่แน่นอน ไม่ชัดเจน ไม่สามารถหรือยากที่จะคาดเดาผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นได้

ทั้งนี้ จากสภาวะ VUCA world ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจนเหมือนเป็นเรื่องปกติธรรมดา นักวิชาการบางท่านเรียก VUCA world ว่าเป็น The New Normal หรือความเป็นปกติแบบใหม่ โดยจะเห็นได้ว่า ยุคของ VUCA World จะกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว ไม่แน่นอน ยากต่อการคาดเดา มีความซับซ้อนและคลุมเครือค่อนข้างสูง ทำให้การเติบโตในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงนี้ รวมถึงการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ในปัจจุบัน เป็นเรื่องที่เกิดข้อท้าทายอย่างมาก เนื่องด้วยงานสังคมสงเคราะห์ เป็นวิชาชีพและวิชาการที่ใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการปฏิบัติกับบุคคล ครอบครัว กลุ่ม ชุมชน องค์กร และสังคม เพื่อจะนำไปสู่การศึกษาเพื่อสร้างหลักประกันความมั่นคงของมนุษย์ ลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรมทางสังคมและการพัฒนาสังคม การยอมรับความหลากหลายในมิติต่าง ๆ การสร้างสังคมที่ไม่กีดกันและเลือกปฏิบัติ เคารพคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิมนุษยชน สิทธิการเข้าถึงบริการของทุกภาคส่วน การรับใช้สังคม และการสร้างสำนึกในการรับผิดชอบต่อหน้าที่ ดังนั้นการปฏิบัติงานและการศึกษาสังคมสงเคราะห์จึงต้องปรับเปลี่ยนไปตามบริบทของสังคมและการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์ในมิติต่าง ๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งงานสังคมสงเคราะห์ในประเทศไทยมีความเป็นพลวัตและได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมที่เกิดขึ้นจาก VUCA World ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนผ่านของกระบวนการทำงานที่มีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบัน อันจะนำไปสู่การตอบสนองและแก้ไขปัญหาสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้วยเหตุนี้ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ควรวิเคราะห์ข้อท้าทายเพื่อเตรียมพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงภายใต้สภาวะ VUCA World หรือ The New Normal บทความฉบับนี้จึงมุ่งเน้นการอธิบาย วิเคราะห์ และสังเคราะห์งานสังคมสงเคราะห์กับข้อท้าทายด้านการศึกษาและการจัดการเรียนการสอน การฝึกภาคปฏิบัติ และการสร้างความตระหนักรู้ด้านจริยธรรมในการทำงานกับผู้ใช้บริการ ซึ่งจากข้อมูลที่ค้นพบ ได้นำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และจำแนกการนำเสนอเป็น 4 ส่วน ได้แก่ (1) ข้อท้าทายในด้านการศึกษาและการจัดการเรียนการสอน (2) ข้อท้าทายต่อการฝึกภาคปฏิบัติ (3) ข้อท้าทายต่อการสร้างความตระหนักรู้ด้านจริยธรรมในการทำงานกับผู้ใช้บริการ และ (4) บทสรุปโดยใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร (Documentary study) ผ่านการวิเคราะห์เอกสารจากหนังสือ ตำรา เอกสารวิชาการ วารสาร บทความ วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง สื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และข้อมูลจากหน่วยงานสำหรับแหล่งข้อมูลในการสืบค้นมีทั้งรูปแบบภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ทั้งนี้ ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์นั้นเป็นงานศึกษา

จากคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นหลัก เนื่องจากคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นต้นกำเนิดและต้นแบบในการศึกษา การจัดการเรียนการสอนด้านสังคมสงเคราะห์ในประเทศไทย โดยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 4 ส่วน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2. ข้อท้าทายในการศึกษาและการจัดการเรียนการสอน

ปัจจุบันสังคมไทยกำลังเผชิญกับ VUCA World หรือสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างผันผวน ไม่แน่นอน มีความสลับซับซ้อน ไม่รู้จะไปทิศทางไหน ด้วยความเร็วหรือความเร่ง ทำให้ไม่สามารถคาดการณ์ได้ว่าจะเกิดอะไรขึ้น โดยมีความหมายเดียวกับคำสอนทางศาสนา เช่น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ซึ่งเป็นความท้าทายสำหรับผู้ปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์และแวดวงการศึกษาทางสังคมสงเคราะห์และสวัสดิการสังคม ทั้งนี้ ในวงการการศึกษาต่างคำนึงถึงเรื่องของ VUCA World เป็นอย่างมาก และในหลายหน่วยงานก็พยายามที่จะปรับเปลี่ยนแนวทางของหน่วยงานให้สามารถอยู่รอดและเติบโตได้ในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงนี้ แต่อย่างไรก็ดี แม้หน่วยงานต่าง ๆ จะมีการปรับตัว แต่หากไม่ทราบถึงข้อท้าทายที่แท้จริงอาจไม่สามารถปรับตัวได้ ส่งผลให้ยากที่จะก้าวข้ามความเปลี่ยนแปลงนี้ โดยขอนำเสนอการวิเคราะห์ข้อท้าทายในการศึกษาและการจัดการเรียนการสอนทางสังคมสงเคราะห์ รายละเอียดดังนี้

2.1 องค์ความรู้ต้องเท่าทันสถานการณ์และมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

การจัดการเรียนการสอนด้านสังคมสงเคราะห์มีความแนบแน่นกับหลักบริบทนิยม (Contextualism) อย่างชัดเจน งานสังคมสงเคราะห์เป็นศาสตร์แห่งการประยุกต์ ที่คำนึงถึงบริบททางสังคม ชุมชนปรากฏการณ์ในสังคม สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในมิติต่าง ๆ ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ดังนั้นจึงเป็นข้อท้าทายอย่างยิ่งในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ที่ผู้สอนจะต้องสามารถนำองค์ความรู้ที่ทันสถานการณ์มาถ่ายทอดสู่ผู้เรียน ซึ่งต้องเป็นการสื่อสารอย่างเข้าใจ เพื่อให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงบริบทสังคมและเข้าใจถึงบริบทการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นว่าส่งผลกระทบต่อตัวพวกเขาและคนรอบข้างอย่างไร โดยการสื่อสารที่เข้าใจจะนำไปสู่การส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจในความเป็นมนุษย์ผ่านโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้ หากพิจารณาในเชิงลึกจะพบว่า การเข้าใจในความเป็นมนุษย์ผ่านโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว นั้น มีความสอดคล้องกับแนวคิดมนุษยนิยมที่เน้นให้ความสำคัญกับคุณค่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิมนุษยชน และการพิทักษ์สิทธิของประชาชนผู้ใช้บริการ (กิตติพัฒน์ นนทปัทมดลย์, 2565)

กรณีศึกษาการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนในปัจจุบัน เช่น การสูงวัยของประชากร ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่สำคัญของโลกในศตวรรษที่ 21 โดยสังคมไทยและโลกได้เปลี่ยนจากสังคมเยาว์วัยมาเป็นสังคมสูงอายุ การเข้าสู่สังคมสูงอายุ มีผลกระทบต่อแผนงาน นโยบาย และทิศทางการพัฒนาประเทศหลายประการ ตลอดจนส่งผลต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในมิติต่าง ๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และการเข้าสู่สังคมสูงอายุมิได้มีผลกระทบต่อผู้สูงอายุเท่านั้น แต่ยังมีผลกระทบต่อประชากรกลุ่มอื่น ๆ ในสังคมอีกด้วย ดังนั้น การจัดการศึกษาและการจัดการเรียนการสอนให้เท่าทันกับสถานการณ์ในปัจจุบัน จึงเป็นสิ่งที่จะต้องตระหนักและให้ความสำคัญอย่างยิ่ง อีกทั้งควรสนับสนุนให้มีการเรียนแบบข้ามศาสตร์และเชื่อมโยงระหว่างสาขาอื่นเพิ่มขึ้น แต่ไม่ได้หมายความว่าต้องรู้ทุกเรื่องทุกศาสตร์ แต่เป็นการย้อนกลับไปมองว่าคนเรามีความสนใจที่หลากหลาย ดังนั้น การเรียนรู้ข้ามศาสตร์แล้วมองให้เห็นความเชื่อมโยงของศาสตร์อื่น ๆ ที่สามารถดึงมาประยุกต์ใช้ในศาสตร์ของตนได้จึงมีความสัมพันธ์มาก อย่างไรก็ตาม การเรียนข้ามศาสตร์หรือสาขาวิชานั้นมีปัญหาในตัวเองระดับหนึ่งจากการคิดเชื่อมโยงข้ามสาขาวิชาแล้วไม่ทราบว่า จะสกัดออกมาเป็นความเข้าใจ หรือเชื่อมโยงเป็นวิธีคิดอย่างไร ดังนั้นหลักสูตรมหาวิทยาลัยและอาจารย์อาจต้องปรับตัว โดยเริ่มใช้วิธีคิดข้ามศาสตร์เข้ามาปรับกับงานวิจัย และส่งเสริมการประยุกต์ใช้ศาสตร์อื่น ๆ ในการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงได้

นอกจากนี้ การพัฒนาหลักสูตรควรเน้นการเรียนรู้จากผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ที่เน้นการพัฒนาทักษะชีวิต ทักษะการทำงานเป็นทีม ทักษะการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม และทักษะการสื่อสาร ฯลฯ ที่เอื้อให้ผู้เรียนสามารถเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลง ทั้งในระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับโลก ด้วยเหตุนี้การจัดการเรียนการสอนจึงควร

มุ่งเน้นการพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการ เนื้อหาของหลักสูตร โดยให้ความสำคัญกับการมุ่งเน้นความเป็นศูนย์กลาง และจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับผู้เรียนและบริบทของสังคม เพื่อเอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพของผู้เรียนเป็นสำคัญ (คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2563)

2.2 การจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

อดีตที่ผ่านมาการจัดการเรียนการสอนและการศึกษาของไทยเป็นการตอบสนองการเรียนรู้ด้วยความรู้ที่มีการเปลี่ยนแปลงน้อย ซึ่งไม่สอดคล้องกับปัจจุบันที่ความรู้เปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็ว ไม่แน่นอน ซับซ้อน และคลุมเครือ ดังนั้นจึงควรปรับเปลี่ยนจากการให้ความสำคัญที่ความรู้เพียงอย่างเดียว มาเป็นการให้ความสำคัญที่กระบวนการคิดของผู้เรียนร่วมด้วย ซึ่งหนึ่งในทักษะที่ถูกละเลยขึ้นมากกล่าวถึงในการพัฒนากระบวนการคิดของผู้เรียน คือ ทักษะที่จำเป็นตามแนวทางการพัฒนาในศตวรรษที่ 21 ซึ่งประกอบด้วย (นรรีชต์ ผินเชียร, 2562)

- ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม คือ การมีความคิดสร้างสรรค์ แก้ปัญหาเป็น ใส่ใจนวัตกรรม มีการสื่อสารที่ดี รู้จักคิดอย่างมีวิจารณญาณ และมีความร่วมมือร่วมใจ

- ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี คือ การรู้จักติดตามข้อมูลข่าวสาร รอบรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ รู้เท่าทันสื่อ และฉลาดในการสื่อสาร

- ทักษะด้านชีวิตและอาชีพ คือ การมีความยืดหยุ่น รู้จักปรับตัว มีภาวะผู้นำ มีความคิดริเริ่ม ใส่ใจตัวเอง เรียนรู้วัฒนธรรม รู้จักเข้าสังคม มีความขยันหมั่นเพียร รับผิดชอบและรู้จักพัฒนาตัวเอง

อีกทั้ง จากวิกฤตการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ชี้ให้เห็นว่าทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มีความสำคัญอย่างมาก ทั้งการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ (Adaptability) ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การมองตัวเองเป็นพลเมืองโลกและมองผู้อื่นด้วยความเชื่อมโยงกันในระดับโลก การมีความสามารถในการแก้ไขสถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่ไม่คาดฝัน (Resilient) รวมถึงเรื่องความรู้ (Literacy) ใหม่ ๆ อาทิ ทักษะด้านดิจิทัล (Digital literacy) การเงิน (Financial literacy) รวมถึงทักษะการจัดการตัวเอง ภาวะผู้นำ ตลอดจนการทำงานร่วมกับผู้อื่น ก็ล้วนเกี่ยวข้องกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทั้งสิ้น จึงกล่าวได้ว่า ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เป็นข้อท้าทายสำคัญทั้งในปัจจุบันและอนาคต ที่นักศึกษาหรือผู้เรียนก็ต้องเรียนรู้และปรับตัวเช่นเดียวกัน (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2564)

2.3 การใช้เทคโนโลยีเป็นต้นทุนเสริมในการจัดการเรียนการสอน

การเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาหรือในมหาวิทยาลัยในศตวรรษที่ 21 มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบ วิธีการ และกระบวนการเรียนการสอนไปอย่างมาก โดยที่สื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีที่ทันสมัยได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง รวมถึงเข้ามามีบทบาทอย่างสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงปี พ.ศ. 2562 ที่มีการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ส่งผลให้การศึกษารวมทั้งเข้าสู่ระบบออนไลน์ เป็นการศึกษาแบบ E-learning ตลอดจนการศึกษาผ่านระบบอินเทอร์เน็ต จนกลายเป็นความปกติใหม่ด้านการศึกษาของสังคมไทยและต่างประเทศ (สุขมา อรุณจิต, 2565) อย่างไรก็ตาม งานสังคมสงเคราะห์เป็นศาสตร์ประยุกต์ที่ต้องใช้การเรียนรู้และการสอนควบคู่กันไปกับการปฏิบัติ หรือเรียนภาคทฤษฎีควบคู่กับการลงมือทำจริง เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ก้าวสู่การเป็นนักวิชาชีพ ดังนั้นการเรียนรู้ในศาสตร์ด้านสังคมสงเคราะห์จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้กับการต้องเรียนรู้ในห้อง ผ่านการฝึกปฏิบัติหรือรูปแบบ Onsite แต่กระนั้นก็ตามการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการศึกษาและการจัดการเรียนการสอน จะช่วยหนุนเสริมให้การเรียนมีความยืดหยุ่นมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ การใช้เทคโนโลยีเข้ามาหนุนเสริมการจัดการเรียนการสอน ถือเป็นประเด็นที่ทั้งผู้สอนและผู้เรียนต่างเผชิญกับปัญหาและข้อท้าทายจากการปรับตัวให้เข้ากับความปกติใหม่นี้ โดยรูปแบบการเรียนการสอนออนไลน์ที่ดี ควรต้องตอบโจทย์ความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก ไม่ว่าจะเป็นการบรรยาย การใช้สื่อ กิจกรรมการเรียน และอื่น ๆ อีกมากมาย ที่อาจแตกต่างไปจากการศึกษาแบบเดิม เช่น ผู้สอนต้องเตรียมความพร้อมล่วงหน้าและต้องพัฒนาความถนัดทางเทคโนโลยี สร้างบรรยากาศการเรียนการสอนที่ดี ความเป็นกันเองกับผู้เรียน มีการลำดับเนื้อหาการบรรยาย ใช้ภาษาที่ง่าย ให้คำแนะนำได้ มีระยะเวลาการสอนที่เหมาะสม ควรมีสื่อประกอบทุกครั้งและมอบสื่อการเรียนให้ผู้เรียนศึกษาก่อนล่วงหน้า บทเรียนออนไลน์ไม่ควรซับซ้อนจนเกินไป มีภาพประกอบหรือสื่อประสมเพื่อดึงดูดความสนใจแก่ผู้เรียน ด้านกิจกรรมการเรียนควรมีประกอบการสอนเพื่อกระตุ้นความสนใจ

ในการเรียนลดกิจกรรมงานกลุ่มลง เพื่อลดความตึงเครียดในการเรียน ส่วนแบบฝึกหัดหรือแบบทดสอบควรสอดคล้องกับการเรียน และผู้สอนควรแจ้งให้ผู้เรียนทราบถึงจุดเด่น จุดด้อยของงานที่ส่ง เพื่อเป็นประโยชน์ให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้ (สุขมา อรุณจิต, 2565; Bonk et al., 2020)

กล่าวโดยสรุป จากการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วในปัจจุบัน ส่งผลให้เกิดข้อท้าทายอย่างมากต่อการศึกษาและการจัดการเรียนการสอนด้านสังคมสงเคราะห์ตามที่ได้กล่าวไปข้างต้น ซึ่งข้อท้าทายในการเปลี่ยนครั้งนี้ไม่ใช่แค่การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าในสถานการณ์โควิด-19 หรือ VUCA World เท่านั้น แต่ควรเป็นการเปลี่ยนวิถีชีวิตให้เป็นโอกาสในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการจัดการเรียนการสอนให้ดีกว่าเดิม เพื่อพัฒนาหลักสูตรและเชื่อมโยงการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้สอนและบุคลากรเกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับองค์ความรู้ ทักษะ เทคโนโลยีและสถานการณ์ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

3. ข้อท้าทายต่อการฝึกภาคปฏิบัติ

การศึกษาด้านสังคมสงเคราะห์มีจุดมุ่งหมายเพื่อผลิตบัณฑิตให้สามารถบูรณาการองค์ความรู้ ทักษะ และทัศนคติ และทักษะทางวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ และประยุกต์ใช้เครื่องมือการทำงานทางวิชาชีพในการทำงานกับคนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน สังคม ทั้งในระดับชาติ ภูมิภาค และสากล รวมทั้งสามารถทำงานแบบสหวิชาชีพได้อย่างเหมาะสม และสามารถพัฒนาวิธีการทำงานใหม่ ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ทั้งนี้การศึกษาด้านสังคมสงเคราะห์ประกอบด้วย ภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ ซึ่งการฝึกภาคปฏิบัติถือเป็นหัวใจของการศึกษาสังคมสงเคราะห์อย่างแท้จริง เนื่องจากประสบการณ์จากการฝึกภาคปฏิบัติเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาคุณสมบัติและศักยภาพทางวิชาชีพของนักศึกษาที่กำลังจะก้าวไปเป็นนักสังคมสงเคราะห์วิชาชีพในอนาคต จึงกล่าวได้ว่าการฝึกภาคปฏิบัติเป็นปัจจัยสำคัญในการปลูกฝังความรู้ เจตคติ ทักษะ ค่านิยม และจริยธรรมทางวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ รวมทั้งเป็นพื้นที่ของการฝึกให้นักศึกษาเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงการสะท้อนความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างความรู้และการปฏิบัติ ซึ่งสามารถจัดการความรู้ได้จากฐานการปฏิบัติงานจริง (คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2560) อย่างไรก็ตาม จากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ได้ส่งผลกระทบต่อและก่อให้เกิดความท้าทายอย่างมากต่อการฝึกภาคปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ ดังนั้นในส่วนนี้ผู้เขียนขอเสนอการวิเคราะห์ถึงข้อท้าทายต่อการฝึกภาคปฏิบัติ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 การปรับรูปแบบการฝึกภาคปฏิบัติให้รองรับต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

จากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของมิติต่าง ๆ ในสังคม ได้ส่งผลกระทบต่อการฝึกภาคปฏิบัติทางสังคมสงเคราะห์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะในช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ที่ส่งผลกระทบเป็นวงกว้าง ทำให้หลายหน่วยงานไม่สามารถรับนักศึกษาเข้าฝึกภาคปฏิบัติได้ ซึ่งต่อมาจึงได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการฝึกภาคปฏิบัติให้ทันต่อสถานการณ์ โดยจัดให้มีการฝึกภาคปฏิบัติและการนิเทศงานในรูปแบบออนไลน์และการฝึกแบบเสมือนจริง (ปรินดา ตาสี, 2565; Reamer, 2019) เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การปรับเปลี่ยนรูปแบบดังกล่าวควรต้องตอบโจทย์ให้มีความทันสมัยสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน และตอบสนองความจำเป็นในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ที่พร้อมด้วยความรู้ ทักษะ ความชำนาญในการบริการที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ที่มีความแตกต่างหลากหลาย ภายใต้กรอบจรรยาบรรณทางวิชาชีพ เพื่อนำไปสู่การพัฒนานักวิชาชีพ และผู้ปฏิบัติงานในสายงานสวัสดิการสังคม โดยคำนึงถึงการฝึกภาคปฏิบัติที่เข้มข้น เน้นการฝึกทักษะทั้งในและนอกชั้นเรียน อันจะนำไปสู่การเตรียมความพร้อมในการปฏิบัติงานโดยใช้วิธีการทางสังคมสงเคราะห์ที่จะสามารถประยุกต์ใช้ได้ในการทำงานจริง ทั้งนี้ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และฝึกทักษะต่าง ๆ ในสถานการณ์จริงได้ นอกจากนี้ การปรับรูปแบบโดยการใช้เทคโนโลยีออนไลน์ มาเป็นตัวช่วยในการฝึกภาคปฏิบัตินั้น อาจมีทั้งข้อดีและข้อเสีย ซึ่งข้อดีอาจจะก่อให้เกิดความสะดวกสบาย รวดเร็ว ประหยัดเวลาการเดินทาง แต่ข้อเสียก็อาจจะส่งผลต่อเรื่องสัมพันธ์ภาพและการประยุกต์ใช้ทักษะต่าง ๆ ซึ่งนับว่าเป็นข้อท้าทายที่สำคัญยิ่งที่จะต้องปรับใช้เทคโนโลยีให้เกิดความสมดุล เหมาะสมต่อการเรียนรู้และการฝึกปฏิบัติในพื้นที่หรือสถานการณ์จริง

3.2 การจัดการกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และทักษะของผู้เรียน

สำหรับการฝึกภาคปฏิบัติของคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในปัจจุบัน แบ่งออกเป็น 3 การฝึก ได้แก่ (1) การฝึกภาคปฏิบัติในองค์กร (Agency-based) (2) การฝึกภาคปฏิบัติในชุมชน (Community-based) และ (3) การจัดทำโครงการฝึกปฏิบัติเชิงลึกตามความสนใจ (Project-based) ซึ่งจะมีความแตกต่างกันไปตามบริบททั้งด้านมิติทางสังคม รูปแบบการทำงาน รวมทั้งแนวทางการจัดสวัสดิการ อย่างไรก็ตาม ด้วยการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งจากสถานการณ์ทางสังคมและการปรับเปลี่ยนรูปแบบการฝึกภาคปฏิบัติ อาจส่งผลให้กระบวนการเรียนรู้ในแต่ละขั้นตอนของนักศึกษาหรือผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ไม่เต็มรูปแบบได้ ดังนั้น เพื่อเป็นการหนุนเสริมทักษะและกระบวนการเรียนรู้จึงควรมีการจัดกิจกรรมเรียนรู้ร่วมกันของทั้งตัวนักศึกษา อาจารย์นิเทศงาน หน่วยฝึก และผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ให้เข้มข้นอีกครั้งหนึ่ง นอกเหนือจากการปฐมนิเทศ มัชฌิมนิเทศ ปัจฉิมนิเทศ และการสัมมนา ซึ่งดำเนินการอยู่แล้ว ทั้งนี้ กิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันที่ควรส่งเสริมให้เกิดขึ้นนั้น จะทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันในกระบวนการฝึกภาคปฏิบัติ ซึ่งเปรียบเสมือนการถอดบทเรียน อันจะสามารถสะท้อนวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่สำคัญ รวมทั้งสอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักศึกษาคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ ทั้งในด้านความรู้ด้านสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ (Knowledge) การมีทัศนคติเชิงบวกในการทำงานกับคนและสังคม (Attitude) การมีทักษะการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ (Skill) และการมีความสามารถการปฏิบัติงานวิชาชีพ (Competency) อีกด้วย

กล่าวโดยสรุป งานสังคมสงเคราะห์เป็นศาสตร์แห่งการประยุกต์ ที่เน้นการเรียนการสอนควบคู่ไปกับการปฏิบัติ จึงกล่าวได้ว่าการฝึกภาคปฏิบัติกับงานสังคมสงเคราะห์เป็นสิ่งที่ต้องอยู่คู่กันเสมอ ซึ่งเมื่อสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงได้ก่อให้เกิดข้อจำกัดและผลกระทบต่อรูปแบบการฝึกภาคปฏิบัติที่ต้องเปลี่ยนแปลงตามไปด้วยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นจึงเป็นข้อท้าทายอย่างยิ่งต่อการออกแบบและพัฒนาการฝึกภาคปฏิบัติให้นักศึกษาหรือผู้เรียนสามารถที่จะพัฒนาวิธีคิด ทักษะ ทศนคติ พฤติกรรม องค์ความรู้ รวมถึงการมองเห็นปัญหาและการประยุกต์ใช้ทักษะการทำงานได้จริง เพื่อฝึกฝนให้นักศึกษาก้าวไปสู่การเป็นนักวิชาชีพ การมีจิตวิญญาณด้านสังคมสงเคราะห์ และการตระหนักถึงความสำคัญของสังคมสงเคราะห์ต่อการพัฒนาสังคม

4. ข้อท้าทายต่อการสร้างความตระหนักรู้ด้านจริยธรรมในการทำงานกับผู้ใช้บริการ

จริยธรรมหรือจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ มีความสำคัญในการกำหนดค่านิยม หลักการ และมาตรฐานการปฏิบัติงานวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญต่อสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรี และคุณค่าของมนุษย์ อีกทั้งจริยธรรมหรือจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ ยังเป็นกรอบทิศทางและแนวทางการปฏิบัติงานของผู้ประกอบวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ในการให้บริการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิบัติงานในสถานการณ์ความขัดแย้งและปัญหาต่าง ๆ ที่มีความหลากหลายและซับซ้อนมากขึ้น ตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยและสังคมโลก (สภาวิชาชีพสังคมสงเคราะห์, 2564) โดยการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ส่งผลกระทบต่อให้เกิดข้อท้าทายในการสร้างความตระหนักรู้ด้านจริยธรรม ดังต่อไปนี้

4.1 การจัดการกับความขัดแย้งทางจริยธรรม

การปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ เป็นการทำงานร่วมกับบุคคล กลุ่ม หรือชุมชนที่มีความเปราะบาง และมีปัญหาที่แตกต่างกันไปตามแต่ละบริบท ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องตระหนักและให้ความสำคัญต่อจริยธรรมหรือจรรยาบรรณ เพื่อประโยชน์สูงสุดของผู้ใช้บริการ บนฐานการเคารพในศักดิ์ศรีและคุณค่าของความเป็นมนุษย์ สิทธิความเป็นส่วนตัว การรักษาความลับของผู้ใช้บริการ การมีส่วนร่วมและการรักษาสัมพันธ์ทางวิชาชีพ อย่างไรก็ตาม การปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ในยุคปัจจุบันดำเนินไปท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง ความซับซ้อน และความแตกต่างหลากหลายของมนุษย์ จนบางครั้งอาจเกิดสถานการณ์ความขัดแย้งทางจริยธรรมที่ผู้ประกอบวิชาชีพสังคมสงเคราะห์จะต้องตัดสินใจเลือกปฏิบัติตามแนวทางใดแนวทางหนึ่ง ระหว่างความขัดแย้งของความเชื่อหรือค่านิยมที่ผู้ประกอบวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ยึดถือ อาทิ ความขัดแย้งระหว่างค่านิยมส่วนตัวกับค่านิยมทางวิชาชีพ รวมถึงความขัดแย้งที่เกิดจากความสัมพันธ์เชิงระบบอุปถัมภ์ที่ฝังรากอยู่ในสังคมไทย ซึ่งมีอิทธิพลและส่งผลต่อความเชื่อหรือ

ค่านิยมของปัจเจกบุคคล นำไปสู่การปฏิบัติงานที่มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจแฝงอยู่ เช่น ผู้ปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ อาจตระหนักว่าตนอยู่ในสถานภาพที่เหนือกว่าผู้ใช้บริการ เนื่องจากเป็นผู้ที่แข็งแรงกว่า มีฐานทรัพยากร และมีกลไก เครื่องมือในการทำงาน ทั้งยังอยู่ในสถานะของผู้ให้ความช่วยเหลืออาจทำให้ละเลยการผลักดันให้เจ้าของปัญหาเข้ามา มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของตนเอง ในขณะที่เดียวกันผู้ใช้บริการอาจติดอยู่ในภาวะพึ่งพิง และอยู่ในสถานะเป็นผู้รอรับ ความช่วยเหลือ จนไม่สามารถแสดงศักยภาพของตนออกมาได้ ทั้งนี้ ความเป็นพลวัตของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง อยู่ตลอดเวลา สถานการณ์ปัญหาและความต้องการของบุคคล กลุ่ม ชุมชน ก็ย่อมเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาเช่นกัน ส่งผลให้การปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ ต้องรับมือกับปัญหาและข้อท้าทายใหม่ ๆ ที่มีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ทำให้ความสำคัญของการมีจริยธรรมหรือจรรยาบรรณทางวิชาชีพจึงต้องมีมากขึ้นตามไปด้วย (กระทรวงการพัฒนา สังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2561)

4.2 การสร้างความตระหนักด้านจริยธรรมต้องเริ่มต้นจากตนเอง

เมื่อกล่าวถึงจริยธรรม จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการขยายขอบเขตกว้างขวางขึ้นด้วย โดยไม่ใช่เพียงการมุ่ง ให้ความสำคัญต่อการสร้างความตระหนักด้านจริยธรรมในการทำงานกับผู้ใช้บริการเท่านั้น แต่ต้องให้ความสำคัญ กับการสร้างความตระหนักด้านจริยธรรมต่อตนเอง ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญ รวมถึงการสร้างความตระหนัก ด้านจริยธรรมต่อวิชาชีพ เพื่อนร่วมวิชาชีพ องค์กร และสังคม ดังนั้นการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ในสถานการณ์ ปัญหาและข้อท้าทายใหม่ ๆ ที่มีความหลากหลายและซับซ้อนเหล่านี้ จำต้องกระทำอย่างรอบคอบ โดยใช้ความรู้และ ข้อมูลที่รอบด้านพิจารณาไตร่ตรองถึงค่านิยม หลักการ และมาตรฐานของการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ นั้น ๆ เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จในการปฏิบัติงาน พัฒนาคุณภาพเชิงวิชาชีพ ตลอดจนการรักษาและส่งเสริมเกียรติคุณ ชื่อเสียง และสถานะของวิชาชีพ กล่าวอีกนัยหนึ่ง การสร้างความตระหนักด้านจริยธรรมนั้นต้องเริ่มต้นจากตนเอง เสียก่อน เพื่อให้เกิดความเข้าใจในด้านจริยธรรมความเป็นมนุษย์ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการต่อยอดไปสู่การสร้าง ความตระหนักด้านจริยธรรมในด้านอื่น ๆ ได้ต่อไป

4.3 การให้ความสำคัญกับพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (กฎหมาย PDPA)

พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 หรือที่รู้จักกันในชื่อ PDPA เป็นคำย่อมาจาก Personal Data Protection Act B.E. 2562 (2019) ทั้งนี้ กฎหมาย PDPA ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม 2562 และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน 2565 เป็นต้นไป โดยสรุปกฎหมาย PDPA ไม่ได้มุ่งให้เกิดภาระในการ เก็บและการใช้ข้อมูลของแก่หน่วยงานหรือองค์กร แต่ต้องการให้มีกระบวนการเก็บรวบรวม การใช้ และการเปิดเผย ข้อมูลส่วนบุคคลอย่างเหมาะสม มีความปลอดภัย โดยคำนึงถึงสิทธิความเป็นส่วนตัวของบุคคลเพื่อให้ได้รับผลกระทบ น้อยที่สุดเป็นสำคัญ (อุดม งามเมืองสกุล, 2565) ทั้งนี้ หากพิจารณาในเชิงลึกจะพบว่ากฎหมาย PDPA มีความเกี่ยวข้องกับ ประเด็นจริยธรรมกับการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ รวมถึงมีความเกี่ยวข้องกับโลกยุคปัจจุบัน ที่เทคโนโลยีออนไลน์เข้ามามีบทบาทอย่างมากต่อแวดวงการศึกษาและแวดวงสังคมสงเคราะห์ ซึ่งในแง่มุมหนึ่ง เทคโนโลยีที่เอื้อต่อการเข้าถึง อาจส่งผลให้มีการละเมิดจริยธรรมได้ ตัวอย่างเช่น การนำข้อมูลส่วนบุคคลหรือรูปถ่าย ของผู้ใช้บริการโพสต์ลงในสื่อสังคมออนไลน์โดยไม่ได้รับอนุญาต อาจนำไปสู่ผลกระทบต่อผู้ใช้บริการหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น ดังนั้นการเรียนรู้ ทำความเข้าใจ และให้ความสำคัญกับกฎหมาย PDPA จึงเป็นข้อท้าทายสำคัญในยุค แห่งการเปลี่ยนแปลง ที่ต้องตระหนักถึงมาตรฐานการรักษาข้อมูลส่วนบุคคลให้มีความปลอดภัยและถูกนำไปใช้ อย่างเหมาะสม (Reamer, 2019)

กล่าวโดยสรุป สังคมสงเคราะห์เป็นวิชาชีพที่เน้นการปฏิบัติเป็นฐานสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การพัฒนาสังคม การบูรณาการศาสตร์ ศิลป์ และภูมิปัญญา อาศัยการประสานและจัดการทรัพยากร เพื่อแก้ไข ปัญหา และดำเนินการในจุดที่มนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับคน ครอบครัว กลุ่ม ชุมชน สังคม ภายใต้ กรอบมาตรฐานและจรรยาบรรณทางวิชาชีพ (IFSW, 2017 อ้างถึงใน กิติพัฒน์ นนทปัทมเดช, 2565) ด้วยเหตุนี้ จริยธรรมและจรรยาบรรณทางวิชาชีพจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ในการกำหนดทิศทางการปฏิบัติงาน บนฐานของการ เคารพสิทธิ ศักดิ์ศรีและความเป็นมนุษย์ อันนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพ ตลอดจนรักษาและส่งเสริมเกียรติคุณชื่อเสียง ของวิชาชีพท่ามกลางบริบทสังคมที่เป็นพลวัต

5. สรุป

สังคมสงเคราะห์เป็นวิชาชีพและวิชาการที่ใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการปฏิบัติงาน เพื่อสร้างความมั่นคงของมนุษย์ ลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรมทางสังคม และพัฒนาสังคม ดังนั้นการปฏิบัติงานจึงต้องปรับเปลี่ยนไปตามบริบทของสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทั้งนี้ ปัจจุบันโลกอยู่ในยุค VUCA World หรือยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงซึ่งบางอย่างอาจจะดีขึ้น หรือบางอย่างอาจจะแย่ลง อีกทั้ง จากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ยิ่งทำให้ภาพการเปลี่ยนแปลงนั้นชัดเจนขึ้น ด้วยเหตุนี้ การวิเคราะห์และจัดการกับข้อท้าทายที่เกิดขึ้นจึงเป็นประเด็นสำคัญที่จะนำไปสู่การพลิกวิกฤติให้เป็นโอกาส เพื่อการพัฒนาคุณภาพด้านสังคมสงเคราะห์ให้ดียิ่งขึ้นไป นอกจากนี้ ในอนาคตการคำนึงถึง VUCA World อาจจะไม่เพียงพอ ข้อท้าทายที่สำคัญอีกประการคือ ในอนาคตโลกยังเผชิญกัน โดยการมี BANI World กล่าวคือ มีลักษณะ Brittle ความเปราะบาง Anxious ความน่ากังวล Nonlinear สับสน ยากต่อการคาดเดา และ Incomprehensible ยากเกินเข้าใจ ซับซ้อนมากขึ้น การทำความเข้าใจใน BANI เป็นการมองที่ลึกลงไปมากกว่าสถานการณ์ โดยมองไปถึงผลกระทบด้านอารมณ์ของคนด้วย เช่น ความกังวล ความหดหู่ ความสับสน ฯลฯ เหล่านี้ก็ล้วนเป็นข้อท้าทายสำคัญในอนาคตอันใกล้นี้ ทั้งนี้ การพลิกวิกฤติให้เป็นโอกาสอาจเริ่มจากการดึงการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ระดมความคิด ระดมทรัพยากร รวมถึงการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และความเสี่ยง เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ที่เกิดขึ้น อันจะนำไปสู่การหาแนวทางหรือวิธีการที่เหมาะสมบนพื้นฐานของการนำจุดแข็งของวิชาชีพมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยมีเป้าหมายเพื่อนำพาวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ไปสู่การปรับตัวที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

บรรณานุกรม

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2561). *คู่มือการนิเทศงานสังคมสงเคราะห์*. บริษัท พูเกตเตอร์ เอ็ดดูเทนเมนท์ จำกัด.
- กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. (2564). “โรคใหม่” สร้าง “โลกแห่งการเรียนรู้ใหม่”: อนาคตการศึกษาไทย ยุคหลัง COVID-19.
- กิติพัฒน์ นนทปัทมดุษฎี. (2565). *ปรัชญาและแนวคิดสังคมสงเคราะห์*. บริษัท พริกหวานกราฟฟิก จำกัด.
- คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2560). *คู่มือการฝึกภาคปฏิบัติ 1 ประจำปีการศึกษา 2560 คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*. บริษัท จรัสสินทวงศ์การพิมพ์ จำกัด.
- คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2563). *หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์บัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2563)*. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นรรชิต ฝันเชียร. (2562). *การส่งเสริมการศึกษาไทยเพื่อรับมือกับโลกยุค VUCA*.
<https://www.trueplookpanya.com/education/content/76134>
- ปรินดา ตาสี. (2565). *รูปแบบและมาตรฐานการจัดการศึกษาสังคมสงเคราะห์ในยุคเทคโนโลยีดิจิทัล. ใน ภูซงค์ เสนานูช (บ.ก.), ทางเลือกและทางรอด: การปรับตัวภายใต้การเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ [เอกสารการสัมมนา]. การสัมมนาวิชาการเนื่องในโอกาสการสถาปนาคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ครบรอบ 68 ปี. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.*
- ศศิมา สุขสว่าง. (2560). *VUCA World ความท้าทายสำหรับผู้ในยุคใหม่*. <https://rb.gy/suws9>
- สภาวิชาชีพสังคมสงเคราะห์. (2564). *มาตรฐานการให้บริการของผู้ประกอบวิชาชีพสังคมสงเคราะห์*. สภาวิชาชีพสังคมสงเคราะห์.
- สุขมา อรุณจิต. (2565). *ความปกติใหม่ด้านการศึกษา: ข้อท้าทายและการเรียนออนไลน์ที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนระดับอุดมศึกษา. ใน ภูซงค์ เสนานูช (บ.ก.), ทางเลือกและทางรอด: การปรับตัวภายใต้การเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ [เอกสารการสัมมนา]. การสัมมนาวิชาการเนื่องในโอกาสการสถาปนา คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ครบรอบ 68 ปี. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.*
- อุดม งามเมืองสกุล. (2565). *พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (กฎหมาย PDPA)*.
<https://www.up.ac.th/NewsRead.aspx?itemID=26662>
- Bennett, N., & Lemoine, J. (2014). What VUCA really means for you. *Harvard business review*, 92(1/2), 27.
- Bonk, C. J., Lee, M. M., Kou, X., Xu, S., & Sheu, F. R. (2015). Understanding the Self-Directed Online Learning Preferences, Goals, Achievements, and Challenges of MIT Open Course Ware Subscribers. *Educational Technology & Society*. 18(2), 349-368.
- Reamer, F. G. (2013). Social Work in a Digital Age: Ethical and Risk Management Challenges. *Social Work*. 58(2), 163-172.
- Reamer, F. G. (2019). Social Work Education in a Digital World: Technology Standards for Education and Practice. *Journal of Social Work Education*. 55(3), 420-432.
- Wright, G., & Wigmore, I. (2022). *Definition VUCA (volatility, uncertainty, complexity and ambiguity)*. What Is. com.